

SCOLII

[1] Hotarul care cuprinde este marginea acelor care sînt prin fire mărginite. Iar măsura este circumscrierea cantității universale și sfîrșitul veacurilor, și al naturilor vremelnice. Marginea este circumscrierea celor mărginite în existența lor de un început și un sfîrșit. Iar creatura este ipostasul scos din cele ce nu sînt. Unirea acestora după ipostas, prin providență, cu Acela prin care s-au făcut acestea a fost cugetată de mai înainte. Aceasta, ca să se conserve, pe de o parte, existența lucrurilor după ființă așa cum se cuvenea, pe de alta, să primească o subzistență (un suport) sau un mod de a fi după harul dumnezeiesc, dobîndind toată starea de neschimbabilitate prin unirea cu Dumnezeu.

[2] Cunoștința, zice, este îndoită. Una stă în raționament și în înțelesuri despre Dumnezeu, neavînd simțirea celor cugetate printr-o prezență a feței lor. Cealaltă este cea prin trăire, care singură are posesiunea adevărilor prin prezența feței lor, fără raționamente și înțelesuri.

[3] Dat fiind că rațiunea indică prin cunoștință un lucru ce poate fi cunoscut, ea mișcă dorința celor ce sînt mișcați de ea spre posesiunea lucrului indicat.

[4] Cunoștința prin rațiune premerge oricărei experiențe. Căci posesiunea lucrului e dată numai prin experiență.

Întrebarea 61

„Căci vremea este ca să înceapă judecata de la casa lui Dumnezeu. Iar dacă începe întîi de la noi, care va fi sfîrșitul celor ce nu ascultă de Evanghelia lui Dumnezeu? Și dacă dreptul abia se mîntuiește, unde se va arăta necredinciosul și păcătosul?” (1 Petru I, 17-18). Ce înseamnă: „Vremea este să înceapă judecata de la casa lui Dumnezeu?” Sau: „Dacă dreptul abia se mîntuiește?”

Răspuns

Dumnezeu, care a zidit firea omenească, nu a creat împreună cu ea nici plăcerea, nici durerea din simțire (simțuri), ci a dat minții ei o anumită capacitate de plăcere, prin care să se poată

bucura în chip tainic de El. Această capacitate (care e dorința naturală a minții după Dumnezeu) lipind-o primul om de simțire îndată ce a fost creat, și-a văzut plăcerea mișcîndu-se potrivit firii, spre lucrurile sensibile, prin mijlocirea simțurilor.

^{f. imp.} [1] Dar Cel ce se îngrijește de mîntuirea noastră a înfipt în mod providențial în această plăcere, ca pe un mijloc de pedepsire, durerea, prin care s-a sădit în chip înțelept în firea trupului legea morții, ca să limiteze nebunia minții, care-și mișcă, potrivit firii, dorința spre lucrurile sensibile. [2] Astfel, datorită plăcerii potrivnice rațiunii care a pătruns în fire, a pătruns ca un antidot și durerea conformă cu rațiunea. Aceasta e mijlocită de multe pătîmuri, între care și din care este și moartea, și are rostul să înlătore plăcerea potrivnică firii, ba chiar să o desființeze cu desăvîrșire, ca să se arate harul plăcerii dumnezeiești în minte. [3] Căci toată durerea, avînd drept cauză a nașterii sale fapta unei plăceri care îi premerge, e o datoric pe care trebuie să o plătească în chip natural, în virtutea cauzalității, toți cei ce sînt părtași de firea omenească. Fiindcă plăcerea potrivnică firii e urmată în chip firesc de durere în toți cei a căror naștere a fost anticipată de legea plăcerii fără cauză. Iar fără cauză numesc plăcerea primei greșeli, întrucît nu a fost urmarea unei dureri premergătoare. Deci după cădere toți oamenii aveau în mod natural plăcerea ca anticipație a venirii lor pe lume și nici unul nu era liber de nașterea pătîmașă prin plăcere. De aceea toți plăteau în mod natural durerile ca pe o datoric, și ca pe o datoric suportau moartea de pe urma lor, și nu se afla chip de scăpare pentru cei tiranizați silnic de plăcerea nejustificată [4] și stăpîniți în mod natural de durerile justificate și de moartea cea atotjustificată de pe urma lor.²⁴² Căci pentru desființarea plăcerii atotnecuenite era trebuință de durerile atotcuenite de pe urma ei, care sfîșiau în chip jalnic pe om (ce-și avea începutul facerii în stricăciunea plăcerii și sfîrșitul în stricăciunea morții). Iar pentru îndreptarea firii ce pătîmea trebuia să se iscodească o durere și o moarte în același timp și necuvenită, și

²⁴² Se mai pot traduce: plăcerea nedreaptă și durerea sau moartea dreaptă. Sau plăcerea necuvenită și durerea, și moartea cuvenită.

necauzată; necauzată (nevinovată) prin faptul de a nu avea plăcerea ca anticipare a nașterii, și necuvenită prin faptul de a nu fi urmarea unei vieți pătimase. Aceasta, pentru ca durerea și moartea atotnecuverită, așezându-se la mijloc între plăcerea necuverită și moartea atotnecuverită, să desființeze total originea atotnecuverită a firii din plăcere și sfârșitul ei atotcuvenit prin moarte, cauzat de acea origine. Și așa să se facă neamul omenesc iarăși liber de plăcere și de durere, recăpătându-și firea limpezimea de la început, nemaifiind întinată de trăsăturile care au pătruns în firea celor supuși facerii și stricăciunii. [5]

Pentru aceasta Cuvîntul lui Dumnezeu, fiind Dumnezeu desăvîrșit după fire, se face om desăvîrșit, constătător din suflet mintal și trup pătimitor după fire, asemenea nouă, afară numai de păcat, neavînd cîtuși de puțin plăcerea răsărită din neascultare ca anticipație a nașterii Sale în timp din femeie, dar însușindu-și, din iubirea de oameni, de bunăvoie, durerea de pe urma aceleia, care este sfârșitul firii. [6] Iar aceasta a făcut-o ca, suferind pe nedrept, să desființeze obîrșia noastră din plăcerea necuverită, care ne tiraniza firea; căci moartea Domnului n-a fost o datorie plătită pentru această obîrșie din plăcere, ca la ceilalți oameni, ci mai degrabă o putere opusă acestei obîrșii. De asemenea, ca să înlătore cuvenitul sfîrșit al firii prin moarte, întrucît acesta [7] nu avea la El ca pricină plăcerea nelegiuită, pentru care a pătruns (acest sfîrșit în fire) și care era pedepsită prin el după dreptate.²⁴³

Căci Domnul fiind înțelept, drept și puternic după fire, se cădea ca înțelept să nu ignore modul tămăduirii, ca drept să nu înfăptuiască în chip silnic mîntuirea omului stăpînit de păcat cu voia lui, iar ca atotputernic să nu se arate slab în aducerea la îndeplinire a vindecării.

²⁴³ Durerea și moartea, în general, sînt un flux menit să spele începutul din păcat al firii, care întinează întreaga ei existență. Dar la omul de rînd ele nu reușesc să urnească acest nămol. La Iisus însă acest flux nu se izbește de zidul unei origini pătimase proprii. De aceea la El trece dincolo de persoana Sa, curățind cu impetuoșitatea lui originea de păcat a celor ce sînt copartăși la firea Lui omenească și, ca urmare, înlăturînd și moartea ce rezultă din această origine.

Înțelepciunea și-a arătat-o în modul tămăduirii, făcîndu-se om fără vreo schimbare sau știrbire. Cumpăna dreptății a arătat-o în mărimea pogorîrii, luînd de bunăvoie osînda noastră în trăsătura pătimitoare²⁴⁴ a firii Sale și făcînd din această trăsătură o armă spre desființarea păcatului și a morții de pe urma lui, adică a plăcerii și a durerii de pe urma ei. Pentru că în trăsătura pătimitoare [8] stătea puterea păcatului și a morții, adică domnia silnică a păcatului prin plăcere și stăpînirea morții prin durere. Căci e vădit că în trăsătura pătimitoare a firii stă puterea plăcerii și a durerii. Pentru că vrînd să scăpăm de simțirea chinuitoare a durerii ne luăm refugiul la plăcere, încercînd să ne mîngîiem firea torturată de chinurile durerii. Dar grăbindu-ne să tocim împunsăturile durerii prin plăcere, întărim și mai mult zapisul aceleia împotriva noastră, neputînd ajunge la o plăcere eliberată de durere și de osteneli. [9]

Iar tăria puterii atotcovîrșitoare și-a arătat-o dăruind firii neschimbabilitatea prin toate cele contrare suferite de El. [10] Căci dăruind firii prin patimi nepătîmirea, prin osteneli odihna și prin moarte viața veșnică, a restabilit-o iarăși, înnoind prin privatiunile Sale trupesti deprinderile firii și dăruindu-i acesteia prin întruparea Sa harul mai presus de fire, adică îndumnezeirea. Făcutu-s-a deci Dumnezeu om cu adevărat și a dat firii o altă obîrșie pentru o a doua naștere, obîrșie care o duce prin osteneală și durere spre plăcerea vieții viitoare.²⁴⁵ Căci protopărintele Adam, călcînd porunca dumnezeiască, a dat firii altă obîrșie decît cea dintîi, constătătoare din plăcere, dar sfîrșind în moartea prin durere; și a născocit, la sfatul șarpelui, o plăcere ce nu era urmarea unei dureri de mai înainte, ci mai degrabă ducea la durere. Prin aceasta i-a dus, cu dreptate, pe toți cei născuți din el după trup împreună cu sine la sfârșitul morții prin

²⁴⁴ Τὸ πῶθητόν. Traducerea cea mai bună ar fi: modul pătimitor. Căci e un mod care influențează întreaga fire. Este o „existențială” în sensul filozofiei lui Heidegger.

²⁴⁵ Precum prima obîrșie, plăcerea împreunării trupesti, mîna firea prin perpetuarea iubirii de plăcere spre durere, corupție și moarte, așa noua obîrșie, a harului, îndemnînd-o la dureri și osteneli potrivnice plăcerii o duce spre plăcerea adevăratei vieți.

durere, datorită obîrșiei lor nedrepte din plăcere. Dar tot așa și Domnul, făcîndu-Se om și dînd o altă obîrșie firii pentru o a doua naștere din Duhul Sfînt și primind moartea atotcuvenită din durere a lui Adam, devenită în El atotnecuveinită, întrucît nu-și avea ca obîrșie a nașterii Sale plăcerea atotnecuveinită de pe urma neascultării protopărintelui, a adus desființarea ambelor extreme: a obîrșiei și a sfîrșitului făpturii omenești după chipul lui Adam, ca unele ce nu au fost date de la început de Dumnezeu. Și așa a făcut pe toți cei renăscuți în El duhovnicește, liberi de vina ce apăsa asupra lor. Drept urmare, aceștia nu mai au de la Adam plăcerea nașterii, dar păstrează din pricina lui Adam durerea care lucrează în ei moartea nu ca o datorie pentru păcat, ci ca mijloc împotriva păcatului, potrivit unei orînduirii înțelepte, dintr-o necesitate naturală. [11] Iar cînd moartea nu mai are plăcerea ca mamă, care o naste și pe care trebuie să o pedepsească, se face în chip vădit pricină vieții veșnice.²⁴⁶

Coul:

Astfel, precum viața lui Adam din plăcere s-a făcut maica morții și a stricăciunii, la fel moartea Domnului pentru Adam (căci El era liber de plăcerea lui Adam) se face născătoare a vieții veșnice.²⁴⁷

Deci socotesc că Scriptura a deosebit bine lucrurile, arătînd cum proveniența din Adam prin plăcere, punîndu-și pecetea silnică peste fire, a dat-o pe aceasta hrană morții ce s-a ivit din pricina ei, și cum nașterea Domnului după trup a adus desființarea amîndurora, adică a plăcerii din Adam și a morții din pricina lui Adam, ștergînd o dată cu păcatul lui Adam și pedeapsa lui Adam. Căci nu era cu putință să fie predat la sfîrșit stricăciunii prin moarte Cel venit pe lume neatins de originea

²⁴⁶ „Moartea” fiind în grecește de genul masculin (θάνατος), iar „plăcerea” de genul feminin, textul grec poate permite jocul de cuvinte: cînd moartea nu mai are plăcerea ca mamă, se face tată al vieții veșnice.

²⁴⁷ „Viața” lui Adam e pricină de moarte obștească. „Moartea” Domnului e pricină de viață obștească și veșnică. Pentru că „viața” lui Adam era o falsă viață, o consumare a adevăratei vieți prin viermele plăcerii. Iar „moartea” Domnului nu înseamnă o omorîre a vieții, ci a viermelui care rodea simburile adevărat al vieții.

prin care s-a ivit ca sfîrșit moartea. [12] Dar dacă-i așa, potrivit acestei deosebiri, pînă cînd au stăpînit silnic peste fire, în ce privește începutul și sfîrșitul, adică nașterea și stricăciunea, numai trăsăturile lui Adam, nu era vremea să se înceapă judecata spre deplina osîndire a păcatului. Dar cînd s-a arătat Cuvîntul lui Dumnezeu în trup și s-a făcut om desăvîrșit, afară numai de păcat, purtînd prin fire, dar cu voia Sa, în trupul lui Adam numai pedeapsa, și a osîndit păcatul în trup, suferind în chip nevinovat Cel drept pentru cei nedrepti, și a răsturnat rostul morții, prefăcînd-o în osîndă a păcatului din osîndă a firii, a venit vremea să se înceapă judecata pentru osîndirea păcatului prin răsturnarea rostului morții.

Dar să lămuresc și mai bine acest lucru. Păcatul, amăgind la început pe Adam, l-a înduplecat să calce porunca dumnezeiască. Prin aceasta dînd ființă plăcerii, iar prin plăcere sălășluindu-se pe sine în însuși adîncul (sînul) firii, a osîndit la moarte întreaga fire, împingînd prin om toată firea celor create spre destrămare prin moarte. [13] Căci aceasta a plănuit-o diavolul cel viclean, semănătorul păcatului și tatăl răutății, care prin mîndrie s-a înstrăinat pe sine de slava dumnezeiască, iar din invidie față de noi și față de Dumnezeu l-a scos pe Adam din rai: să nimicească lucrurile lui Dumnezeu și să împrăștie cele ce au fost aduse la existență. Fiindcă ne pizmuiește Spurcatul nu numai pe noi, pentru slava ce-o primim de la Dumnezeu din pricina virtuții, ci și pe Dumnezeu pentru puterea prealăudată ce o are în ochii noștri din pricina mîntuirii. [14]

Deci toată firea noastră era stăpînită de moarte din pricina căderii. Iar motivul stăpînirii era plăcerea care, luîndu-și începutul dintr-o neascultare, se menținea de-a lungul întregului lanț de nașteri naturale. Din pricina acestei plăceri a fost adusă moartea ca osîndă peste fire. Dar Domnul, făcîndu-Se om și neprimind ca anticipație a nașterii sale după trup plăcerea necuveinită, pentru care a fost adusă peste fire osînda cuvenită a morții, dar primind cu voia după fire moartea în trăsătura pătimitoare a firii, adică suferind-o, a răsturnat rostul (întrebuințarea) morții, nemaiavînd aceea în El rostul de osîndă a firii, ci a păcatului. Căci nu era cu putință ca în Cel ce nu și-a luat

nașterea din plăcere să fie moartea osîndă a firii. Drept aceea, în El a avut rostul să desființeze păcatul protopărintelui, din pricina căruia stăpînea peste toată firea frica morții.

Căci dacă în Adam moartea a fost osîndă a firii, întrucît aceasta și-a luat ca obîrșie a nașterii ei plăcerea, pe drept cuvînt moartea în Hristos a devenit osîndă a păcatului, firea recăpătînd din nou în Hristos o obîrșie liberă de plăcere. Astfel, precum în Adam păcatul din plăcere a osîndit firea la stricăciune prin moarte și cît a stăpînit el a fost vremea în care firea era osîndită la moarte pentru păcat, tot așa în Hristos a fost cu dreptate ca firea să osîndească păcatul prin moarte și să fie vremea în care să înceapă a fi osîndit păcatul la moarte, pentru dreptatea dobîndită de fire, care a lepădat în Hristos cu totul nașterea din plăcere, prin care se întinsese peste toți cu necesitate osînda morții ca o datorie. Deci aceeași moarte în Adam este o osîndă a firii de pe urma păcatului, iar în Hristos o osîndă a păcatului de pe urma dreptății. Căci cel ce suferă moartea ca o osîndă a firii de pe urma păcatului său o suferă după dreptate. Dar cel ce nu o suferă de pe urma păcatului său primește de bunăvoie moartea adusă în lume de păcat spre desființarea păcatului, dăruind-o mai degrabă din iconomie firii ca un har spre osîndirea păcatului.

Deci precum din pricina lui Adam, care a înființat prin neascultare legea nașterii din plăcere și drept urmare a acesteia moartea ca osîndă a firii, toți cei ce aveau existența din Adam, după legea nașterii din plăcere, aveau în chip necesar și fără să vrea, împreună virtual cu nașterea, și moartea ca osîndă a firii și deci atunci era vremea în care firea era osîndită prin păcat, întrucît stăpînea peste fire legea nașterii prin plăcere, tot așa din pricina lui Hristos, care a smuls din fire cu totul legea nașterii prin plăcere și prin urmare rostul morții ca osîndă a firii, primind-o de bunăvoie numai ca osîndă a păcatului, toți ce ce s-au renăscut cu voia din Hristos prin baia renașterii în Duh și au lepădat prin har nașterea de mai înainte prin plăcere din Adam, și păzesc harul nepăcătuirii de la botez și puterea nemicsorată și neîntinată a înfierii tainice în duh, prin legea poruncilor evanghelice, au în ei, după cuviință, moartea

(întrebuințarea morții) ce se lucrează spre osînda păcatului.²⁴⁸ Ei au apucat vremea în care se osîndește prin har păcatul în trup. Iar osîndirea aceasta are loc în general după fire, pentru marea taină a înomenirii, chiar din vremea întrupării, iar în special, după lucrarea prin har, din vremea cînd primește fiecare prin botez harul înfierii. Prin acest har, lucrat (actualizat) în chip voluntar prin împlinirea poruncilor²⁴⁹, avînd la început numai nașterea cea în duh, suportă fiecare, prin multe pătimiri moartea (întrebuințarea morții) spre osînda păcatului. [15]

Pentru că cel ce a fost botezat și păzește botezul, întărindu-l prin porunci, nu mai plătește moartea ca o datorie pentru păcat, ci primește întrebuințarea morții ca osîndă a păcatului, care să-l treacă în chip tainic la viața dumnezeiască și fără de sfîrșit. Căci sfintii, care au străbătut calea vieții de aici trecînd prin multe pătimiri pe care le-au purtat cu bărbăție pentru adevăr și dreptate, au eliberat firea din ei de moartea ca osîndă pentru păcat și arma morții care slujea spre nimicirea firii au folosit-o spre nimicirea păcatului, după pilda căpeteniei mîntuirii lor, Iisus/ Fiindcă, dacă păcatul se slujea de moarte ca de-o armă pentru nimicirea firii în cei ce săvîrșesc păcatul asemenea lui Adam, cu atît mai mult se va sluji firea de moarte ca de-o armă spre nimicirea păcatului în cei ce săvîrșesc dreptatea prin credință.

Drept aceea, cînd s-a înfăptuit taina întrupării și Dumnezeu cel întrupat a desființat cu totul în cei născuți cu duhul din El nașterea firii după legea plăcerii, „a venit vremea să se înceapă judecata de la casa lui Dumnezeu”, adică să fie osîndit păcatul,

²⁴⁸ Moartea lui Adam, ca și moartea din Hristos, e nu numai un eveniment final care încheie viața pămîntească a omului, ci și o putere activă care omoară pe încetul: cea dintîi firea, cea de-a doua păcatul. Fiecare dintre aceste morți e dată ca putere: cea din Adam în nașterea din plăcere, cea din Hristos în înfierea după har. Și fiecare trece din potență în realitate actuală, lucrîndu-se cea dintîi prin continuarea viețuirii în plăcere, cea de-a doua prin împlinirea poruncilor. Mai bine zis, nu e o altă și altă moarte, ci moartea cea dintîi, a firii, suferă o schimbare a întrebuințării, a rostului ei.

²⁴⁹ Vezi ideea aceasta la Marcu Ascetul, *Despre botez; Filocalia românească*, vol. I, 1999.

începînd să fie osîndit prin pătimiri de la cei ce cred și au cunoscut adevărul, și și-au lepădat prin botez nașterea din plăcere. Căci pe aceștia i-a numit Petru „casa lui Dumnezeu”, precum mărturisește dumnezeiescul Apostol Pavel, zicînd: „Iar Hristos în casa Sa, a cărui casă sîntem noi” (Evr. III, 6). Dar și Petru însuși, corifeul apostolilor, arată aceasta prin cuvîntul următor: „Iar dacă (începe) întîi de la noi (se înțelege judecata), care va fi sfîrșitul celor ce nu ascultă de Evanghelia lui Dumnezeu”? Este ca și cum am zice: „Dacă noi, care am fost învredniciti să devenim, din darul Domnului, casa lui Dumnezeu prin Duh, sîntem datori să arătăm o așa de mare răbdare în pătimirile pentru dreptate spre osînda păcatului și să primim cu dragă inimă moartea de ocară ca niște răufăcători, măcar că sîntem buni, care va fi sfîrșitul celor ce nu ascultă de cuvîntul Evangheliei”? Cu alte cuvinte, care va fi sfîrșitul sau judecata celor ce nu numai că țin cu toată silința, pînă la sfîrșit, vie și lucrătoare în suflet și trup, în aplecarea voii și în fire, nașterea lor de la Adam prin plăcere, ce stăpînește peste fire, dar nu primesc nici pe Dumnezeu și Tatăl Fiului celui întrupat, care ne cheamă, nici pe Însuși Mijlocitorul și Fiul, trimis al Tatălui, care a primit, cu voia Tatălui, de bunăvoie, moartea pentru noi, ca să ne împace cu Tatăl? Iar aceasta a făcut-o ca să ne slăvească pentru Sine de pe urma faptei Sale, luminîndu-ne cu frumusețea dumnezeirii proprii atît de mult, cît a primit El să fie necinstit pentru noi, prin pătimirile noastre. Căci aceasta socotesc că este „Evanghelia Lui Dumnezeu”: solie și îndemn al lui Dumnezeu către oameni, trimisă prin Fiul Său, care s-a întrupat și a dăruit ca răsplată a împăcării cu Tatăl, celor ce ascultă de El, îndumnezeirea nenăscută (sau necreată). [16]

Din pricina aceasta marele Apostol îi plînge pe cei neascultători în cele ce urmează, zicînd: „Iar dacă dreptul abia se mîntuiește, unde se va arăta necredinciosul și păcătosul?” „Drept” numește pe cel credincios și pe cel ce păstrează harul dat lui la botez, păzind prin multe pătimiri nesculsa din el înfierea prin Duhul. Iar „mîntuire”, harul deplin al îndumnezeirii, pe care-l va da Dumnezeu celor vrednici și pe care abia îl va primi cel ce stăruie cu toată puterea în toate cele dumne-

zeiești. În sfîrșit, „necredincios” și „păcătos” numește pe cel străin de harul Evangheliei; „necredincios” pentru necredința în Hristos, iar „păcătos” pentru făptura cea veche, care se menține vie în el prin stricăciunea patimilor. Sau poate „necredincios” a numit Scriptura pe cel lipsit cu totul numai de cunoștința cea întru Hristos, iar „păcătos” pe cel ce crede, dar calcă poruncile evanghelice, care păstrează curată cămașa nestricăciunii primită prin Sfîntul botez. Locul acestora, al necredinciosului și al păcătosului, nu e necunoscut celor ce cultivă cît de cît cunoștința tainică. Căci cuvîntul „unde” indică, desigur, un loc care nu e lipsit de o circumscriere spațială. [17] Față de locul acestora, locul dreptului se deosebește prin aceea că el nu mai e înfățișat prin cuvîntul „unde”, căci dreptul a primit prin har, ca loc mai presus de „unde”, pe Dumnezeu însuși, cum i s-a făgăduit. Căci Dumnezeu nu este „unde”, ci în chip absolut dincolo de orice „unde” și în El este locașul tuturor celor mîntuiți, după cum s-a scris: „Fii mie Dumnezeu ocrotitor și loc întărit, ca să mă mîntuiești”. Și tot cel ce nu se va împărtăși de El, spre a primi din relația cu El fericirea [18], va fi asemenea unui mădular al trupului lipsit cu totul de lucrarea de viață dătătoare a sufletului.

Sau, iarăși, o dată ce Dumnezeu va fi locul necircumscriș, nedistanțat²⁵⁰ și nesfîrșit al tuturor celor ce se vor mîntui, făcîndu-se pe Sine fiecăruia pe măsura pătimirilor însoțite de cunoștința pe care le-a suportat aici pentru dreptate, așa cum se arată sufletul în mădulele trupului, lucrînd în ele după capacitatea proprie fiecărui mădular și legîndu-le la un loc ca să poată exista și susține viața, „unde se va arăta necredinciosul și păcătosul” care este lipsit de acest har? Căci cel ce nu poate să primească pe Dumnezeu în sine ca să lucreze în el fericirea,

²⁵⁰ Ἀδιάστατος. Se mai poate traduce: lipsit de intervale. Între Dumnezeu și omul mîntuit nu va mai fi nici un interval; sau omul mîntuit ajuns în Dumnezeu sporește în El ca într-un loc continuu, fără intervale, netrebuind să facă salturi sau să-și întrerupă sporirea. Pe de o parte, viața în Dumnezeu e o odihnă, nemaitrebuind să schimbe „locul” trecînd dintr-un loc în altul sau de la un lucru la altul, pe de alta, e o înaintare eternă în desăvîșire.

unde se va arăta, o dată ce a căzut de la viața dumnezeiască cea mai presus de veac, de loc și de timp?

Dacă rămînem deci la înțelesul dintîi, la cel afirmativ, credinciosul și păcătosul care se va arăta „unde va“, nu va fi cîtuși de puțin liber de viața circumscrisă, el neavînd viața cea slobodă de orice circumscriere și dincolo de orice loc. Iar dacă primim înțelesul al doilea, cel negativ, e cazul să întrebăm unde se va arăta necredinciosul și păcătosul, o dată ce nu va avea pe Dumnezeu, care îmbrățișează toată viața fericită, și care va fi locul tuturor celor drepti? Dacă n-are pe Dumnezeu însuși ca loc, cum se va afla în locașul și în așezămîntul fericirii din Dumnezeu? Și, simplu vorbind, dacă dreptul se mîntuiește cu multă greutate, ce se va alege de cel ce nici gînd n-a avut de credință și de virtute în viața de aici? [19]

SCOLII

[1] Plăcerea și durerea nu au fost create, zice, deodată cu firea trupului, ci călcarea poruncii a născocit-o pe cea dintîi spre coruperea voinței, iar pe a doua a adus-o ca osîndă spre destrămarea firii, ca plăcerea să lucreze moartea de bunăvoie a sufletului din pricina păcatului, iar durerea să pricinuiască, prin destrămarea, nimicirea formei trupului.

[2] Dumnezeu a dat, prin providență, firii durerea fără voie și moartea de pe urma ei, spre pedepsirea plăcerii de bunăvoie.

[3] Căutarea osteneților de bunăvoie și suportarea celor fără de voie desființează plăcerea, oprind mișcarea ei actuală. Dar nu smulg puterea ei, sălășluită ca o lege în adîncul firii în vederea nașterii. Căci filozofia care cultivă virtutea produce nepătimirea voinței, dar nu pe a firii. Iar prin nepătimirea voinței se sălășluiește harul plăcerii dumnezeiești în minte.

[4] Plăcerea necuvenită este legea păcatului, care s-a zidit în fire în urma greșelii lui Adam.

[5] Osteneala și moartea Domnului au fost mijlocul care a desființat extremele, întrucît nașterea Lui a fost liberă de plăcere, iar moartea trupului Său dumnezeiesc, luat pentru noi, curată de viața pătimasă. Răbdînd pentru noi cu trupul naște-

rea și moartea de bunăvoie, s-a făcut mijloc care a desființat nașterea noastră din plăcere și moartea de pe urma vieții pătimase, și ne-a mutat la o altă viață, liberă de început temporal și de sfîrșit, pe care nu firea, ci harul o creează.

[6] Era cu neputință ca firea noastră, supusă plăcerii de bunăvoie și durerii fără de voie, să fie readusă iarăși la viața de la început dacă nu se făcea Dumnezeu om, primind de bunăvoie, pentru pedepsirea plăcerii voluntare a firii, durerea ce nu era anticipată de nașterea din plăcere. În chipul acesta a slobozit firea de osînda nașterii, primind o naștere ce nu-și avea începutul în plăcere.

[7] Sfîrșitul prin moarte al Domnului.

[8] Se înțelege că trăsătura pătimitoare a firii.

[9] Cum sporim și mai mult pedeapsa firească a durerii, silindu-ne să o alinăm prin plăcere.

[10] Înțelepciunea lui Dumnezeu se arată în faptul că se face prin fire om cu adevărat, dreptatea în faptul că ia prin naștere trăsătura pătimitoare a firii asemenea nouă, iar puterea în faptul că pregătește firii, prin patimi și moarte, o viață veșnică și o nepătimire neschimbată.

[11] Domnul, smulgînd în cei născuți în El prin harul Duhului plăcerea pornită din legea păcatului și prin aceasta desființînd nașterea după trup, le îngăduie să primească moartea care înainte era spre osînda firii, spre osînda păcatului.

[12] Firea oamenilor a avut după cădere, ca început al existenței, zămislirea din sămînță împreună cu plăcere, iar ca sfîrșit moartea prin stricăciune împreună cu durere. Domnul însă, neavînd un asemenea început al nașterii după trup, n-a fost supus după fire nici sfîrșitului, adică morții.

[13] Diavolul, vrînd să întoarcă firea celor create în neființă, a luptat să-l facă pe om să calce porunca dumnezeiască.

[14] Diavolul, pizmuind pe Dumnezeu și pe noi, și convingînd cu viclenie pe om că e pizmuit de Dumnezeu, l-a făcut să calce porunca. Pe Dumnezeu l-a pizmuit ca să nu se arate în fapt (actual) puterea Lui prealăudată, care îndumnezeiește pe om; iar pe om, ca să nu ajungă părtaș al slavei dumnezeiești prin virtute.

[15] Osînda generală a legii ce stăpînea peste fire după cădere este întruparea cea adevărată a lui Dumnezeu; iar osînda specială a acestei legi este renașterea fiecăruia prin voință.

[16] Îndumnezeirea nenăscută este lumina consistentă a dumnezeirii în cei vrednici, care nu are un început, ci numai o arătare neînțeleasă.

[17] Cum trebuie înțeles cuvîntul „unde”.

[18] Cel ce nu va dobîndi viața dumnezeiască curată, cea nescrisă împrejur, nu va fi liber de durere, căci va avea neconținut viața născută care îi va circumscrie existența sau i-o va mărgini, dar nu viața nenăscută și liberă de toată situarea în spațiu și de toată mișcarea în timp, ce nu poate fi cuprinsă, și de aceea nici circumscrișă.²⁵¹ Căci viața dumnezeiască și neînțeleasă, deși dă bucurie celor ce se împărtășesc de ea după har, nu poate fi cuprinsă. Ea rămîne pururea necuprinsă, chiar celor ce o posedă prin participare, deoarece ca nenăscută este prin fire infinită.

[19] Dumnezeu, prin una și aceeași voință nesfîrșit de puternică a bunătății, va cuprinde pe toți îngerii și oamenii fie buni, fie răi. Dar nu toți acestia se vor împărtăși la fel de Dumnezeu, care se află în toți în chip nesilit (ἀσκέπτως), ci după capacitatea lor. Cei ce și-au păzit voința în toate, în conformitate cu firea, și au făcut-o în stare să primească în mod actual rațiunile firii, conform cu rațiunea întregă a fericirii veșnice, se împărtășesc, pentru consimțirea voii lor cu voia dumnezeiască, în întregime de bunătate prin viața dumnezeiască ce luminează în ei ca în îngeri sau ca în oameni. Iar cei ce și-au făcut în toate voința neconformă cu firea, prefăcînd-o în factor de risipire a rațiunilor firii, în opoziție cu rațiunea fericirii, vor cădea din întreaga bunătate dumnezeiască, din pricina dezbinării voii lor de voia dumnezeiască, prin împrietenirea acestei voi cu o existență ticăloasă. Făcînd așa, acestia pun o distanță între ei și Dumnezeu, neavînd rațiunea fericirii fecundată de voință prin

²⁵¹ Aci cauza durerii e văzută în circumscriere. Mărginirea pune o limită bucuriei. Desigur, simplul fapt de a fi creat nu implică pentru om durerea. Altfel durerea ar fi de la Dumnezeu. Căci omul creat își învinge mărginirea prin comuniunea cu Dumnezeu. Numai păcatul împietrește în mărginire.

lucrarea binelui, prin care obișnuiește să se arate viața dumnezeiască. Deci rațiunea firii este acul balanței care dă pe față mișcarea voinței fiecăruia, dacă aceasta se apleacă spre rău sau spre bine, urmînd ca în conformitate cu această mișcare să se împărtășească de viața dumnezeiască sau să nu se împărtășească. Căci sub raportul existenței și al existenței veșnice Dumnezeu va cuprinde pe toți, fiind în toți prezent; dar sub raportul fericirii veșnice va cuprinde în chip deosebit numai pe îngerii și pe oamenii sfinți, lăsînd celor ce nu sînt așa nefericirea veșnică ca rod al voinței lor.

Întrebarea 62

~~Ce înseamnă ceea ce zice Sfîntul prooroc Zaharia: „Și am ridicat ochii mei și am văzut: și iată o seceră zburînd, lungimea de douăzeci de coți, iar lățimea de zece coți. Și a zis către mine: «Acesta este blestemul care iese peste fața a tot pămîntul». Iar după puțin: «Și o voi scoate pe ea, zice Domnul Atotțiitorul, și va intra în casa furului și în casa celui ce jură strîmb întru numele meu în chip mincinos, și se va așeza în mijlocul casei lui și o va pierde pe ea, și lemnele ei, și pietrele ei» (Zah. V, 1-4; Septuaginta). Ce este seceră și măsura lungimii și a lățimii? Și de ce zboară? Și cine este furul și cel ce jură strîmb? Și care este casa lui? Ce sînt lemnele și ce sînt pietrele?~~

Răspuns

Dumnezeu, care a zis: „Am înmulțit vedeniile și în firile proorocilor m-am asemănat” (Osea XII, 11), a trimis de mai înainte, închipuite prin simboluri, diferite știri despre minunata Sa venire în trup în vederea mîntuirii noastre, descoperindu-ne prin fiecare prooroc altă și altă știre, după puterea de înțelegere a fiecăruia. Deci dăruind și marelui prooroc Zaharia înțelegerea tainelor Sale viitoare în trup, i-a înfățișat în chip înțelept spre contemplare o seceră. Prin aceasta a arătat că, după ce se va întruchipa pe Sine în mod felurit și tainic în figurile cuprinse în vedeniile proorocilor, va primi El însuși cu adevărat și de bunăvoie făptura noastră prin fire, ca să arate că adevărul prevestit prin figuri a venit la noi în mod real.